

ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Світлана Скумін, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, головною пріоритетною метою є виховання молодого покоління з акцентом на основні моральні цінності. Як зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти однією з ключових складових дошкільної освіти в Україні є виховання морально розвиненої особистості, яка буде здатна до одержання, збереження цілей і дотримання їх в освітньому процесі; до планування своєї діяльності, здійснення її контролю та оцінки, взаємодії з вихователем і вихованцями в навчальному процесі» [1]. Оскільки для суспільства важливо мати життєздатних, творчих громадян з вираженим почуттям відповідальності та гідності, акцент у дошкільників робиться на ціннісному та соціально-моральному розвитку особистості.

Однак педагоги у ЗДО не звертають особливу увагу розвитку гуманних почуттів засобами ігрової діяльності. Через відсутність необхідної кількості матеріалів й обладнання для ігор у педагогів виникають обмежені можливості проведення занять з формування гуманних почуттів, а також приділяється недостатня увага до індивідуальних особливостей старших дошкільників. Таким чином, тема є актуальною та передбачає проведення наукових досліджень та виявлення доказів, які визначають ефективність впровадження ігрової діяльності для виховання гуманних почуттів дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему виховання гуманних почуттів розглядали вчені у взаємозв'язку з формуванням поваги до дорослих (О. Кононенко, О. Івасенко, В. Кузьменко), позитивних стосунків з однолітками (В. Сухомлинський, А. Богуш), справедливою оцінкою поведінки інших дітей (Л. Бондар, М. Монтессорі), емоцій та почуттів у процесі морального виховання (М. Сметанський, Т. Поніманська) [5, с. 69]. Інші українські науковці вважають, що для формування гуманних почуттів важливо вдосконалити процес виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку (В. Котирло, С. Ладивір) [6, с. 436].

Незважаючи на значну кількість досліджень вчених, є питання, які є невирішеними у галузі формування гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку через ігрову діяльність, які вимагають додаткового дослідження та уваги.

Метою статті є проведення теоретичного аналізу виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виховання гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності є важливою складовою їх фізичного, емоційного, соціального та когнітивного зростання дитини. Гра відкриває шляхи розуміння світу краще, ніж праця та навчання, де фактичне, ефективно оволодіння дійсністю передуює отриманню знань. Інтерес дитини до гри поступово вичерпується внаслідок засвоєння знань і вмінь, що призводить до розвитку ігрового сюжету і появи в грі нових персонажів.

У педагогічній літературі «гра» визначається як [2, с. 170; 4, с. 43]:

– розважальна діяльність, спрямована на відтворення і засвоєння соціального досвіду, зафіксованого в суспільно встановлених об'єктивних способах дій і нормах суспільних відносин (І. Підласий);

– діяльність, що здійснюється в ситуації, яка спрямована на відтворення і засвоєння соціального досвіду, що включає самоуправління поведінкою (Т. Поніманська);

– форма вільного самовираження особистості, яка передбачає відкритість можливим світам і розгортає їх у формі змагання або у вигляді образів певних ситуацій, смислів, станів (С. Гончаренко).

Погоджуємось із твердженнями вчених і вважаємо, що гра є дійсно складним та багатогранним явищем, яке неможливо однозначно трактувати. Гра – це засіб пізнання, через неї діти дізнаються про навколишній світ. Вона готує їх до навчання та праці. В ній дошкільник вчиться проникати в зміст усіх явищ життя, вчиться взаємодіяти в житті дорослих людей та трудовим процесом.

Вивчення педагогічної спадщини показало, що в основі педагогічних поглядів Я. Коменського ігрова діяльність є таким «видом діяльності, продуктом якої є сам її процес» [2, с. 171]. К. Ушинський пояснював ігрову діяльність як «різновид активної діяльності дітей, у процесі якої діти оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми» [4, с. 44]. А. М. Богуш вважає, що вона є «основним засобом пізнання дитиною навколишнього світу, відображення його у формі відчуттів, сприймань, уявлень» [2, с. 171].

Порівнюючи поняття «гра» та «ігрова діяльність», ми відстежуємо їх співвідношення і розглядаємо як родові терміни. Вони є системними, структурно складними утвореннями. Дійшли висновку, що ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння досвіду і формування дитячої особистості. Гра – це конкретний прояв індивідуальної та колективної ігрової діяльності дитини, яка має багатфункціональний характер.

Вченими доведено, що у грі задовольняються основні потреби дитини, зароджуються інші, більші складні види діяльності, відбувається психічний розвиток, формуються ціннісні ставлення, особистісні якості й організовується життєдіяльність дитини старшого дошкільного віку [3, с. 28].

Існують різні класифікації дитячих ігор. Найбільш влучну класифікацію пропонує Т. Поніманська, яка поділяє ігри на 3 групи [4, с. 47]:

- 1) творчі (ініціатива належить дітям): режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані (ігри-драматизації, ігри-інсценізації), будівельно-конструктивні);
- 2) народні ігри: забави, рухливі, дидактичні, обрядові;
- 3) ігри за правилами (правила задані дорослим): рухливі, дидактичні.

Різноманітність дитячих ігор відіграє ключову роль у всебічному розвитку дошкільників, а саме у вихованні гуманних почуттів дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, виникає необхідність аналізу та узагальнення підходів щодо трактування сутності та змісту поняття «гуманні почуття» [3, с. 45; 5, с. 69]:

– світогляд, що ґрунтується на визнанні людини як найвищої цінності та захисті прав особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і реалізацію своїх здібностей (Л. Повалій);

– етичні принципи, що виражаються в турботі про всебічний розвиток особистості, взаєморозумінні, повазі, неприйнятті зла і несправедливості (Н. Стельмах);

– види мотивів соціальної поведінки та діяльності, способи поведінки, які регулюють розвиток особистості, впливають на її оцінку та самооцінку (Н. Кравець).

Узагальнення ключових смислових одиниць дає право розглянути поняття «гуманні почуття» як світогляд, який заснований на ставленні до особи, яка є найвищою цінністю, на захисті прав людини на свободу, щастя, всебічний розвиток і вияв своїх здібностей, що присутні у власних особистих оцінках і ставленнях до людей та явищ дійсності, виділяють спрямованість духовної діяльності особистості.

Л. Кононенко та І. Княжева виділяють такі складові якостей гуманного ставлення дітей старшого дошкільного віку як: доброта, дружба, чуйність, товариськість, справедливість [6, с. 437]. Кожна з них являє взаємодію трьох компонентів: 1) знання про норми гуманності (когнітивний), 2) гуманність (емоційний), 3) відповідна поведінка (поведінковий). Вони відображаються у поглядах, переконаннях, смаках, емоційних переживаннях, у починаннях, і прагненнях до дії, і в самих діях.

На основі теоретичного аналізу, виділяємо, що гуманні відносини найкраще формуються через заняття, які включають різні види ігор (наприклад, дидактичні ігри «Місто дружби», «Відчуй іншого», «Мандрівка емоціями»; сюжетно-рольові ігри «Сім'я», «Поліклініка», «Супермаркет» та інші), через самостійну діяльність, яка включає художню, мовленнєву, ігрову, трудову та дослідницьку діяльність (наприклад, дидактичні, театралізовані ігри для роботи з художніми творами (гра-драматизація української народної казки «Ріпка», «Подорож у казку»; гра-інсценізація за мотивами угорської народної казки: «Про хитру лисицю і двох жадібних ведмежат»), через індивідуальну роботу (наприклад, дидактичні ігри «Яка емоція?», «Допоможи бабусі»; будівельно-конструктивні ігри «Збудуй годівничку для горобчика», «Огорожа для свійських тварин»), через екскурсії, спостереження (дидактичні ігри «Вогонь – це небезпечно», «Який листок?», сюжетно-рольові ігри «Поліклініка», «Бібліотека») тощо.

Застосування різних форм роботи у вихованні гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку є важливим елементом їхнього повноцінного розвитку. Комбінування спеціально організованих занять, ігор, самостійної діяльності, індивідуальної роботи, екскурсій та спостережень надає можливість дітям не лише отримувати знання, але й вчить їх бути ввічливими, турботливими та співчутливими громадянами.

Висновки. Гра та ігрова діяльність формує гуманні почуття старших дошкільників, оскільки дозволяють дітям відчувати, розуміти та відтворювати емоції та ситуації, сприяючи повноцінному розвитку особистості. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні різних типів ігор та їх підходів у вихованні гуманних почуттів у старших дошкільників. Вони спрямовані на вдосконалення методик розвитку гуманних почуттів у дітей дошкільного віку та покращення якості педагогічної практики.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. Затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <http://surl.li/jyzzr>.
2. Довбня С. О., Шулигіна Р. А. Теоретико-методичний супровід ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П.*

Драгоманова : зб. нак. пр. «Педагогічні науки: реалії та перспективи». 2020. С. 170-177. URL: <http://surl.li/rcpeg>.

3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : курс лекцій : навч. посібник для ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 125 с.

4. Пасічник В. Сутність ігрової діяльності у формуванні особистості дітей дошкільного віку. *Спортивні ігри*. 2024. С. 43-57. URL: <http://surl.li/rcout>.

5. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Особливості виховання гуманних почуттів дітей 5-6 років у грі. Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. Ніжин, 2022. С. 69-75. URL: <http://surl.li/pslin>.

6. Стельмах Н. Формування гуманних відносин дошкільників засобами ігрової діяльності. *Молодий вчений*. 2017. С. 436-439. URL: <http://surl.li/pryas>.